

Luuk van Middelaar

Angela Merkel: afscheid van een machtspolitica

Reeds tijdens de verkiezingscampagne waarin om haar opvolging werd gestreden begon Angela Merkel aan haar afscheid. Op een memorabele theateravond in Düsseldorf, begin september, ging de bondskanselier in gesprek met de Nigeriaanse schrijfster Chimamanda Ngozi Adichie, mondiaal boegbeeld van het feminisme. De zaal had zin om twee heldinnen te bewonderen.

Het zou over de grote vragen gaan, maar Merkel slaagde erin alles klein te maken - en bleek daarin weer groot. De toekomst van de democratie? Zij verklaarde de opbouw van de Duitse staat. De Nigeriaanse ster die haar bewondering uitsprak: Merkel keek er zuinig bij. Met haar zelfspot en lichte onbeholpenheid verzette ze zich tegen idealisering. En, zo tekende *Der Spiegel* op, hoe former zij *stardom* afwees, hoe meer het publiek aan haar voeten lag. Dit spel op de rand van bescheidenheid en ijdelheid beheerst Merkel de laatste jaren tot in de puntjes.

Kun je in de politiek *niet* meedoen aan het spel van intrige, wraak en corruptie? Ja, dat kan

Een onthulling over haar politieke stijl zat aan het slot. De gespreksleidster vroeg naar toekomstplannen: welke „*story*” ging ze over zichzelf vertellen? „Ik heb geen narratief”, zei de bondskanselier. „Ik leef in het heden, meer dan veel andere mensen.” Een tot nadenken stemmende ontboezeming. Politiek leiderschap, de kwaliteit die haar allereerst wordt toegedicht, draait immers om het banen van een pad naar de toekomst. Om voorop gaan - van hier naar daar, van vandaag naar morgen. Maar Merkel handelt in het nu, zonder verzezicht.

Geen toeval dus dat de drie Duitse partijen (SPD, Groenen en FDP) die deze woensdag onder bondskanselier Olaf Scholz de macht overnamen, elkaar vonden onder de slogan: „Meer vooruitgang durven.” Contrapunt bij een toekomstloos tijdvak.

Maar hoe kon een politica die weigerde te *leiden*, uitgroeien tot de machtigste mens van Duitsland en Europa? Drie dingen. Eén: behoedzaamheid. Wie mensen geen precieze toekomst voorhoudt, oogst minder teleurstelling. Merkel, opgegroeid in de DDR, is diep doordrongen van de veranderlijkheid van de geschiedenis. Plannen zijn mooi, maar je zult toch worden verrast. ‘Op zicht rijden’, noemen de Duitsers deze korte blik.

De keerzijde, die de Merkel-tijd eveneens tekende, bestaat uit plotsse stuurzwenkingen (zoals het stoppen met kernenergie) en gezigzag.

Twee: een loepzuiver gevoel voor de macht. Merkel luistert, observeert, ziet en berekent alle machtsverhoudingen en -verschuivingen - partijpolitiek, internationaal, economisch, historisch, emotioneel - en brengt deze in één totaalbeeld bijeen. Vervolgens trekt en duwt ze niet, zoals een hervormer, één kant op, maar zoekt ze pragmatisch het evenwichtspunt van alle krachten. Dit punt viert ze als een compromis, door haar persoonlijk belichaamd.

Zodra je stevig in dat midden zit wordt het mooi: dan kun je met kleine zetjes evenwichten doen kantelen - *jj* beslist dan. Daar lag Merkels unieke macht. Zo ging het eerst in de CDU, toen in Berlijn, en daarna in de EU. Met deze kunst van de macht zette Merkel ook Duitsland - en dus zichzelf - midden op het Europese veld; tussen Oost en West, en sinds de pandemie, tussen Noord en Zuid.

Drie: vertrouwenwekkendheid. Merkels pure machtspolitieke kwaliteiten, haar pragmatisme, hadden kunnen leiden tot naakt opportunisme. Want vergeten we niet: ook de grote, ‘barmhartige’ besluiten waarmee ze - in vluchtelingencrisis en pandemie - internationaal applaus verwierf, nam zij mede na een koele weging van de Duitse staatsraison. Het ging om leniging van menselijke nood, jazeker, maar ook om het voorkomen van reputatieschade voor de Bondsrepubliek. Zo hield zij in 2015 de grens open, omdat ze onduidbare tv-beelden vreesde van op Syrische vluchtelingen schietende Duitse grenswachten.

Toch staat voor vrijwel iedereen die haar kent buiten kijf: deze vrouw deugt. In augustus schreef Bernd Ulrich, veteraan-journalist van *Die Zeit*, een essay over de vraag: kan wie aan de macht is een goed mens zijn? Kun je *niet* meedoen aan het spel van intrige, wraak en corruptie? Na een kwart eeuw Merkel-*watching* concludeert hij: ja, dat kan. En, zegt Ulrich, zelfs als de geschiedenis Merkel in 2015 tot goedheid ‘dwong’, ze was er wel ontvankelijk voor.

Op de Düsseldorfse theateravond, drie maanden geleden, verliet Merkel na het slotapplaus het podium. Allen moesten wachten tot de bondskanselier ver genoeg op weg was. Toen pas gingen de zaaldeuren open. En nog bleef iedereen zitten.

Daar voelde je al de weemoed, het gat dat Olaf Scholz moet vullen. Hij heeft alle kansen. Net als zij: behoedzaam. Net als zij: een machts-politicus, uit de pragmatische SPD-school van Helmut Schmidt. Maar het ongrijpbare punt drie - is hij een goed mens? -, dat zullen we moeten ontdekken.